

ste ter ga oddajati članom. Član postane lahko vsak organizirani javni nameščeneec in upokojenec, dalje pa tudi vdove in nepreskrbitejane sirote te vrste javnih nameščencev, ki bivajo v Ljubljani in okolici, ki podpisajo pristopno izjavo in vplačajo pristopnino ter vsaj prvi obrok deleža. Pristopnina znaša po 6. novem, t. j. 30 K, zadružni delež po 100 K, ki se plača takoj ali v desetih zaporednih obrokih najmanj po 10 K vsak mesec. Član dobiva blago na izkaznico proti takojšnjemu plačilu, ob dnehi in urah, ki jih določa načelstvo. Količina se določa po zalogi in številu družinskih udov.

Član »Samopomoči« postane lahko vsak javni nameščeneec, ki je član kakega strokovnega društva in ako jesto društvo v članstvo v Društvo državnih uslužbencev. To velja tudi za upokojence, vdove in sirote pa se morajo izkazati z dekreti, da so resnično vdove ali sirote javnih nameščencev.

Pri razdeljevanju živil in drugih potrebščin uposteva »Samopomoč« poleg člana zadružnika kot družinske udeleženo, nepreskrbitejane otroke (torej deca, ki je nedorasla ali še brez zadostnega zaslužka) in te eno sužkinjo, če jo član ima. Udenci, ki so že preskrbitejni in imajo službe, ne pridejo v postev, nego se morajo sami organizirati ter vpisati bodisi v »Samopomoč«, bodisi v Gospodarsko zadružno zasebno nameščencev, isto veča za starše javne upokojence; tudi ti se morajo sami vpisati, ako hočejo biti udeležni živil. Nepreskrbitejane starše (brez pokojnice, brez zaslužka in brez imetka), deiane zmožne brate ali sestre (brez imetka) pa se uposteva le takrat, če žive s članom v skupnem gospodarstvu. Za sirote se smatra vsakdo, ki živi javno milosrčno in je torej brez imetka. Člana, ki napove napacno stvarno družinskih udov, se bo v smislu zadružnih pravil izključilo. Član, ki preneha biti organiziran, ki izstopi iz strokovnega društva, preneha biti tudi član »Samopomoči«.

Zadruha šteje že danes okoli 3000 članov s približno 15.000 družinskimi udi.

ALBIN LAJOVIC.

Načrt šol. zakona za Česloslovaško republiko.

(Izdelan od učiteljskih organizacij.)

Zadnjič smo pričeli temeljne zahteve češkega učiteljskega pri reformi šolskega zakona, danes pri našemu zakonu sam.

Načrt šolskega zakona izgleda tako-le:

- A. Obči del.
 1. V demokratični državi narekuje važnost šolske vzgoje državi prijetno dolžnost skrbeti za procvit šolstva in ga proti vsakomur braniti.
 2. Naloga šole je, nuditi mladini priložnost najvišje izobrazbe, ki jo more s svojo nadarjenostjo doseči, tako v vedah in naukih, zemljedeljskem in obrtniskem delu, kakor tudi v umetnosti, obenem položiti temelj za napredek v pravosti, ter negovati z vsjo skrbnostjo telesne sile.
 3. Šole in prosvetni zavodi so državni ali osrednji, kakor tudi okrajni.
 4. Država ali okraj imata dolžnost nadzirati, da se popolnoma izrabi narodova nadarjenost, to je, da doseže vsa mladina ono stopnjo omike, ki jo s svojo nadarjenostjo lahko doseže. Radi tega se mora ustanoviti zadostno število ljudskih, meščanskih, srednjih, strokovnih in visokih šol in zraven spajajočih knjižnic, čitalnic, ljudskih vseučilišč in drugih prosvetnih zavodov.
 5. Vseučilišča, tehnike, umetniške akademije, visoke trgovske, obrtne, zemljedeljske šole, ljudska vseučilišča, znanstveni zavodi, knjižnice in drugi podobni zavodi so državni zavodi.
 6. Državne šole in zavode vzdržuje država. Ona prevzame del skrbi tudi za ostalo šolstvo, v katerem uveljavlja svoj vpliv. Kjerkoli se pokaže

Ubogi Bežek! Kakor z Vidmarjem, zgodilo se je s Teboj. Izrabljena je bila življenjska moč. — pa je šel tja, odkoder ga več ne bo na veliko škodo naši šoli in naši književnosti, na veliko žalost vseh, ki so ga poznali!

Profesor Tomo Zupan.

za njegovo osemdesetletnico napisal profesor Maks Pirnat.

»Bog je pomnožil dneve tvojega življenja ter jih blagoslovil z mirom.«
Orientalški rek.

Avgustovega popoldneva leta 1918. me je pesetil Tomo Zupan. Zvedel je v Kranju, da sem bolan, pa se je starček potručil na moj dom. Sedela sva v vrtni lopicli tam sredi Kranjskega polja in prijateljski kramljala. Kako dobro je del ta poset meni, ki me je tedaj mučila grozna duševna potrnost. V skromno zahvalo pišem tele vrstice ljubemu prijatelju za njegovo osemdesetletnico.

Tomo Zupan! Profesor!

Mladostno navdušenje, hrepenenje po idealih je mladega Zupana po izvrstno prestatni maturi nagnilo, da si je izvolil duhovski stau in si potem izbral učiteljski

potreba, more prepustiti izvršino oblast tudi drugim činiteljem, ki v gotovih strokah z njo sodelujejo.

7. Obisk državnih in okrajnih šol je brezplačen.

8. Z ustanovami podpira država obisk srednjih, strokovnih in visokih šol.

9. Narodna šola postaja vsem občanom enotna, osnovno in občo omika.

10. Obisk narodne šole je splošen. Noben otrok ne sme ostati brez pouka, niti se ne sme omejevatij njegove vzgoje zaradi izrabe njegove sile pri delu na polju, v tovarni ali kje drugje. Šolski uradi bodo skrbeli skupno z uradi za socialno skrbstvo za izvedbo tozadevnih zakonov. Samo telesno in duševno nesposobni otroci se lahko oproste šolskega obiska.

11. Povsod, kjer je 40 otrok, ki govore isti jezik, se mora osnovati narodna šola.

12. Manjšinske šole se ustanavljajo na podlagi posebnega zakona.

13. Zasebne šole so nedopustne; samo poizkusne, reformne in specialne (n. pr. gošbene, telovadne, jezikovne) šole lahko dovolijo državni šolski urad.

14. Cerkve ne smejo posezati v organizacijo šolskega pouka. Znacaj šole je brezkontesionalen, goji in propagira nadvse versko strpnost, ki je ena prvih novodobnih pridobitev. Šola ni protiverska; njej pripada praktična naloga (učiti mladino) in pravno-vzgojna (gojiti dobre lastnosti demokratičnega občana, navajati mladino k pravosti, posebno k izvrševanju ljubezni do bližnjega).

15. Učitelj uživa vso občansko pravico in svobodo pouka.

16. Šolska uprava se mora dosledno ločiti od politične.

17. Šolstvo upravlja in ravna:

1. a) državni šolski urad; b) državna učiteljska zbornica;

11. a) okrajni šolski urad; b) okrajna učiteljska zbornica;

111. a) krajni šolski odbori; b) učiteljski zbori.

18. Državni šolski urad, kateremu načeljuje minister za uk in prosveto, se deli na oddelek narodne, srednje, strokovne in visoke šole.

19. Kompetenca državnega šolskega urada: Najvišja uprava v vseh stvarih za šole cele države in konvencionalno odločitve prizivov.

19. Posebni del o narodnih šolah.

20. Pod narodno šolo se razume otroške vrste (neobvezno), ljudske in meščanske šole (obvezno), naučitelvalne (polobvezno), in šole za socialno skrbstvo (pomozne, za slepce, gluhoonemice itd.).

21. Oddelek državnega urada za narodno šolstvo sestoji:

a) iz sekcijskega načelnika, ki ga imenuje ministrski svet;

b) iz šolskega uradnika kot pravnega izvedenca, ki ga imenuje ministrski svet;

c) iz šolskega uradnika kot pedagogičnega izvedenca, ki ga imenuje na terno-predlog državne učiteljske zbornice ministrski svet;

d) iz 4 zastopnikov učiteljstva (ljudskih, meščanskih, nadaljevalnih in socialnih šol), ki jih izvoli državna učiteljska konferenca za dobo 4 let.

22. V okrožju šole upravlja okrajni šolski urad, ki se deli na tri oddelke, t. j. za narodne, srednje in strokovne šole. Otroški vrtci spadajo k narodnim šolah.

23. Okrajni oddelek za narodne šole je sestavljen takole:

a) zastopnik vlade, ki ga imenuje minister za uk in narodno prosveto;

b) pravni izvedenec, kot stalni šolski uradnik, ki ga imenuje državni šolski urad;

c) pedagogični izvedenec kot stalni uradnik, ki ga imenuje državni šolski urad na terno-predlog okrajne učiteljske zbornice;

d) 4 zastopniki učiteljstva vseh kategorij šol, ki jih voli okrajna učiteljska konferenca;

e) 3 zastopniki prizadetih skupin, in sicer pošlje po enega zemljedeljska, trgovska in obrtna in delavska zbornica;

f) zastopnik organizacij za socialno skrbstvo;

g) zastopnik zdravniške zbornice s posvetovalnim glasom;

h) voljeni zastopnik »vzgojnih svetov« ali »svetov šolskih odborov staršev« s posvetovalnim glasom v zadevah, ki se tičejo discipline mladine;

i) zastopniki se volijo na dobo 4 let.

Za specialne slučaje se morajo poklicati priznani strokovnjaki, ki imajo seveda samo posvetovalen glas.

(Op. Oddelek za srednje in strokovne šole je analogen sestavljen, odpaajo le zastopniki pod f-h).

24. Kompetenca okrajnih šolskih uradov:

a) nadzirajo šolske naprave, da odgovarjajo moderni vzgoji mladeti in ostraňujejo zapreke;

b) podpirajo zidanje in opremljanje šol, kakor tudi stanovanja za učitelje;

c) sistemizirajo stalna in začasna učna mesta;

d) vodijo zapiske šol, zavodov in naprav za mladinsko socialno skrbstvo;

e) preračunajo predloge in določajo šolski ckolis kakor ga predlaga posamezni učiteljski zbor, ter »šolskih srenj«) kakor jih predlaga

i) sestavljajo proračune in skrbe za izplačevanje;

g) bede nad rednim šolskim obiskom;

h) vodijo imenik šolobveznih in onih otrok, ki morajo pohajati šolske vrste;

i) pridelujejo izredno nenormalne otroke zavodno za socialno skrbstvo.

(Op. V slučajih, da učiteljstvo ne doseže svoje zbornice, je tudi proučnova okrajnega šolskega urada najnuj potrebna.)

25. Okrožje se deli na šolske srenje. *)

26. Srenjski šolski okraj je avtonomni zbor, sestavljen iz zastopnikov pripadajočih občin.

27. Kompetenca srenjskega šolskega odbora:

a) skrb za zidanje in vzdrževanje srenjskih šol;

b) poroča o svojih ukrepih in proračunih okrajnemu šolskemu uradu, ki mora skrbeti za pokritje.

28. Srenjske šole za dečke in deklice so urejene podobno kakor meščanske šole v mestih in so za vse obvezne.

29. Krajni šolski urad ima v oskrbi šole v svoji občini.

30. Krajni šolski urad je sestavljen takole:

a) tretino zastopnikov pošlje šolska komisija občinskega predstojalstva;

b) tretjina pripada učiteljstvu;

c) ostalo tretjino izpolnjuje zastopniki organizacij za socialno mladinsko skrbstvo in »vzgojnih svetov staršev«.

(Op. V občinah, kjer je enorazrednica, šteje krajni šolski urad 3, kjer dvorazrednica 6, v ostalih občinah pa največ 12 članov.)

31. Kompetenca krajnega šolskega urada:

a) vodi zapisnik šolobveznih, šoloneobiskujočih in onih otrok, ki bi lahko obiskovali šolski vrtce;

b) skrbi za vso strogošjo za šolski obisk in kliče roditelje zato na odgovornost, če treba;

c) nadzira disciplino učencev;

d) nadzira šolske stavbe, polja in inventarje, skrbi za red in dopolnjuje česar treba;

e) preskrbuje revnim učencem šolske potrebščine;

f) sestavlja letne proračune, ter jih predlaga občini v odobritev, polaga račun o izdatkih okrajnemu šolskemu uradu, da jih pregleda;

g) vodi zidavo in popravilo šol;

h) skrbi za učiteljska stanovanja;

i) posluša in izpolnjuje želje sovseva staršev;

j) podpira učiteljstvo pri vzgojnem in prosvetnem delu.

32. Učiteljske so z učitelji enakopravne.

33. Učitelji se izobrazujejo na polnih srednjih šolah in na universitetni šolski fakulteti.

34. Za nadaljno izobrazbo učiteljstva skrbe državna pedagogična knjižnica, okrajne pedagogične knjižnice, univerzitetni in drugi tečaji, študijska potovanja v inozemstvo i. t. d. Pedagoški muzej izdaja svoje letno poročilo.

35. Gmotno je učiteljstvo enako državnemu uradistvu z enako izobrazbo. Osební naklad krije država.

36. Stanovska učiteljska vprašanja spadajo pred forum okrajnih in državnih učiteljskih zbornic.

37. Državna učiteljska zbornica je prva prizivna instanca proti odločbi okrajne učiteljske zbornice.

(Op.: Ustanovitev učiteljskih zbornic ne nasprotuje že predložnemu okvirnemu zakonu o uradniških zbornicah. Posebnost šol pa zahteva posebno ustavo učiteljskih zbornic. To samostojnost mora učiteljstvo vedno imeti pred očmi in jo braniti.)

38. Državna učiteljska zbornica sestoji:

a) iz 1 stalnega šolskega uradnika-jurista, ki ga imenuje državni šolski urad;

b) iz 1 stalnega uradnika-pedagoga, ki ga imenuje na terno-predlog državne učiteljske konference državni šolski urad;

c) zastopniki učiteljstva, voljeni na 4 leta od državne učiteljske konference in sicer 1 za otroške vrste, 2 za ljudske, 2 za meščanske, 1 za nadaljevalne, 1 za socialne šole. Urad držav. učiteljske zbornice je priključen k državnemu šolskemu uradu.

39. Okrajna učiteljska zbornica je sestavljena takole:

a) stalni šolski uradnik-jurist, ki ga imenuje državni šolski urad;

b) stalni šolski uradnik-pedagog, ki ga imenuje na predlog okrajne učiteljske zbornice državni šolski urad;

c) zastopniki učiteljstva, ki jih voli na 4 leta okrajna učiteljska konferenca in sicer 1 za šolske

*) Čehi rabijo za to besedo »ujezd«. Zakon razločuje torej šolski okoliš za eno šolo in »šolsko srenjo« za več šol enotne naselbine n. pr. Poljanska dolina, Tržiški okraj i. t. d.

Govornik!

Zupana so radi klicali za govornika ob raznih slavnostnih prilikah. Nikdar ne pozabim njegovega govora, ki ga je imel na dan sv. Avgustina l. 1908 v rarni cerkvi na Breznici, ko so ondi odkrili kip brezniskega rojaka — škofa Janeza Zlatoustega Pogačarja. Nad eno uro je trajal govor, v katerem je Zupan navdušeno popisoval življenje in delovanje znamenitih sorojakov brezniske fare; obširneje se je pomudil pri slavni Breznicih, kakor so bili: župnik Knačij (ustanovitelj znanih Kailjevih štipendijev), Anton Janša (slovit čebelar), škof Pogačar, učenkaj Cop in pesnik Prešeren. — Čudil sem se pri tisti priiki nenavadnemu spomnu in mladeniški živahnosti govornika, ki je tedaj štel že sedemdeset let.

Pisatelj.

V »Izvestjih« nižje gimnazije v Kranju je Zupan opisal cerkve sv. Klemenca, ki so jih pri nas pozidali v prastari dobi v spomin svetnika, čigar ostanke sia nesla skozi naše kraje blagovestnika Ciril in Metod, ko sta potovala v Rim. V istih izvestjih je pričbeval životopis župnika Knačija, našega rojaka, ki je svoje imetje zapustil za dijaške ustanove. Za Ljubljanski Zvon je Zupan sestavil zanimive članke iz življenja pesnika Prešerna. Izdal

vrte, 2 za ljudske, 2 za meščanske, 1 za nadaljevalne in 1 za socialne šole.

40. Opravki okrajne učiteljske zbornice:

a) posreduje stik učiteljstva z okrajnimi in državnim šolskim uradom;

b) razpisuje in podeljuje stalna učna mesta, odreja nameščanje in sestavlja status učiteljstva. Začasna mesta upravlja stalni šolski uradnik;

c) disciplinirana na podlagi disciplinarnege reda, ki so ga sestavile učiteljske konference in potrdil državni šolski urad;

d) nakazuje in poviljuje plače, nagrade, rešuje prošnje za ustanove in določa odškodnine;

e) nadzoruje šole v administrativnem pogledu po svojem strokovnjaku.

(Op.: Avstrijskemu vsemogočnemu okrajnemu šolskemu nadzorniku je torej na Češkem že odklenkalo. Postati šolski strokovnjak bodi čast in odklanje, a ne protežiranje policajev. Okrajni urad učiteljske zbornice je priključen okrajnemu šolskemu uradu.)

i) vodi osebno kvalifikacijo učiteljstva, ki izpolnjuje v domačih konferencah samo kvalifikacijske tabele. Kvalifikacijo upravlja kolegij, ki ga izvoli okrajna učiteljska konferenca, kateremu odstopa okrajna zbornica kvalifikacijske spise, da jih presoja. Učiteljska kvalifikacija naj bo enostavna, naj ne navaja posameznih predmetov, naznauje samo zadovoljivo in nezadovoljivo službovanje. Poslati se mora vsakomur pisмено in vsak ima pravico, da se tekom 14 dni pritoži na okrajno komisijo in prosí v soglasju s krajevno komerenco za ponovno inspekcijo.

(Op.: Tabela obsegaj podatke: o stanju šol, učencev, učiteljske in solarske knjižnice, učilih, o stanju in sposobnostih učitelja (starost, skusnje, študije, kurzi, potovanja, jezikovno znanje, ali preuava občinstvu, ob konferencah, kake članke, študije, knjige je spisal, kaj študira, kaj ve povedati o knjigi, o avtorjevem stališču, kaka je zasebna knjižnica, v katerih strokah je posebno doma, se peča z umetnostjo, vrtmarstvom, čebelarstvom, dela o prostem času v šoli ali v občini, kakšno je njegovo stanovanje, so li zapreke, da ni uspehov).

Učni uspehi, ki jih je ugotovila konferenca, se zapisejo v konferenci zapisnik in potem v tabele. Kvalifikacijsko tabelo izpolni učitelj pri poslenji domači konferenci v teh šol. letu in jo pošlje potem učiteljski zbornici. Tabele so podlaga za kvalifikacijsko postopanje in služijo obenem kot podlaga šolski statistiki in poročili, ki se od časa do časa objavljajo.)

g) Odlucuje ali predlaga državni učiteljski zbornici v resitev prizive,

h) poroča šolskim uradom o važnih šolskih vprašanjih in pojavih,

c) pripravlja učiteljske konference.

41. Zoper odlok okrajne zbornice se moro tekom 14 dni pritožiti na državno zbornico.

42. Učiteljski zbor odgovarja za notranje šolsko delo.

43. Kavnatelj opravlja uradne posle upravlja šolsko premoženje, obenem pa je z učiteljskim zborom vred odgovoren šolskim uradom, da se izpolnjujejo predpisani zakoni in vzdržuje šolski red. U resevanju pritozb govori šolski in disciplinarni red.

44. Krajna učiteljska konferenca se vrši vsaj enkrat mesečno. Pri tej priliki razpravlja učiteljski zbor o stanju šole, o šolskem obisku, o željah staršev, o predlogih za podelitev začasnih mest, za zboljšanje šole in pomaga pri kvalifikaciji. Rešuje vzgojna in učna vprašanja, pokazuje na težkoce in nedostatke, ki so na potu rednemu uspehu in se posvetuje, kako bi se odstranili. Vsak učitelj referira o svojem postopanju pri učenju in o doseženih uspehih, o referatu se potem razpravlja. Potek razpravljanja se protokollira.

45. Srenjske učiteljske konference se vrše najmanj dvakrat na leto in so obvezne za vse učitelje v srenji. Obravnavajo se šolska, vzgojna in učna vprašanja, rešujejo se sporne didaktične zadeve posebnih šol, in volijo zastopniki in njih namestniki v okrajne učiteljske zbornice.

O. poteku in predlogih konference se poroča okrajni zbornici, ki, v kolikor je to potreba, predloži zadevo okrajnemu šolskemu uradu. Srenjska učiteljska konferenca voli voditelje dvo- in večrazrednih šol, ne da bi tako posegala v pravico okrajna učiteljska zbornica.

46. Okrajna učiteljska konferenca se sklicuje obvezno za srenjske delegate enkrat na leto, da razpravlja o vzgojnih in učnih vprašanjih s posebnim ozirum na krajevne razmere. Volijo se delegati in namestniki v okrajne zbornice na dobo 4 let in nekotilo delegatov za državno učiteljsko konferenco. K obravnavanju se lahko pozove člane okrajnega urada ter prosvetnih in drugih korporacij. Poročilo o konferenci tuda skupno s statistiko o stanju šol v okrožju, o skušnjah učiteljev, posebno pa o podvzetih šolskih poizkusih, okreže s pomočjo državne podpore.

47. Državna učiteljska konferenca se snide enkrat za 4 leta in je obvezna za okrajne delegate. Njena naloga je, da formulira zahteve in žele vse-

je tudi dva zvezka cerkvenih govorov, ki se odklujejo po svoji jedrnatosti in resnični krščanski iskrenosti. Nabral je dragocenega gradiva za životopis pesnika Prešerna in velikega slovenskega škofa dr. Janeza Zlatoustega Pogačarja.

Predsednik družbe sv. Cirila in Metoda!

Dolga leta je vodil Zupan spretno in požrtvovalno našo šolsko družbo in mnogo pripomogel, da se je tako lepo razvila in dosegla tako lepih uspehov.

Človek.

Zupan je mož nenavadne mehkosrčnosti in izredne nežnosti. S kako otroško ljubeznijo časti svojo mater in hrani drage spominke nanjo. S koliko vnemo je nabral raznih dragocenih stvari iz Prešernove zapuščine in tako ustanovil na svojem domu na Okroglem pri Kranju nekaj Prešernov muzej! S kako mladostno navdušenostjo zasleduje vsestranski napredek svojih rojakov! In s kako ljubezavjo se spominja nešteti svojih učencev in gojencev in jih kakor oče sprejema. Kadar ga posečajo na Okroglem. V istini: plemenit mož.

Ohrani nam ga milostno nebo, čilega na duhu in na telesu, kakor je danes ob osemdesetletnici svoji. Še do skrajnih mej človeškega življenja.